

Одержання хабара посадовою особою у будь-яких розмірах за виконання чи невиконання в інтересах того, хто дає хабар будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи посадового становища.

Розділ III. НФО у діяльності небанківських фінансових установ та господарській юридичних та фізичних осіб

Тема 5. Характеристика випуску і обігу цінних паперів (ЦП).

1. Правопорушення емітентів при оформленні документів.

Методичний супровід освоєння теми та виконання завдання.

Даний розділ присвячений тематиці ознак НФО на ринку цінних паперів, вияснюється причинний зв'язок між складовими процесу правопорушень в даній сфері економіки.

В період масової приватизації та збільшення в обігу ЦП відмічається збільшення кількості правопорушень пов'язаних з випуском і обігом цінних паперів. Порушення законодавства по організації обігу цінних паперів, стандартів діяльності по випуску ЦП, зловживання на фондовому ринку призводять до розбалансування фінансового ринку в цілому в Україні, формуванню чорних ринків цінних паперів.

Найбільш поширеними в даній сфері є правопорушення, пов'язані з процесом реєстрації випуску цінних паперів і наданням відповідної інформації про їхній випуск і обіг. Такими є:

1. випуск цінних паперів без відповідної реєстрації в Державній комісії з цінних паперів і фондового ринку і її територіальних відділень;
2. наявність в інформації про випуск цінних паперів відомостей, що дозволяють зробити висновок про невідповідність умов випуску цінних паперів чинному законодавству;
3. неповнота інформації про випуск цінних паперів;
4. невідповідність інформації, наданої в реєструючий орган щодо характеру фінансово-економічного становища емітенту, що відповідає умовам:
  - емітент повинний бути безбитковим протягом трьох останніх років або з моменту створення, якщо термін його існування менше трьох років;
  - емітент не повинний мати простроченої заборгованості кредиторам і по платежах у бюджет;
  - емітент повинний мати цілком сформований статутний фонд на момент ухвалення рішення про випуск облігацій;
5. недостовірні дані в опублікованій інформації про випуск цін-

- них паперів,
6. ненадання емітентом в реєструючий орган відомостей щодо змін (у випадку їхнього виникнення) в інформації про випуск цінних паперів до закінчення 30-денного терміну з дня надання першої інформації;
  7. неповідомлення емітентом протягом двох днів фондової біржі й органу, що реєструє, а також невидання в офіційному органі (газеті) фондової біржі, відомостей про зміни, що відбулися в його господарській діяльності і впливають на вартість цінних паперів або розмір їхньої прибутковості;
  8. невидання емітентом інформації про випуск цінних паперів в обговорених чинним законодавством засобах масової інформації;
  9. ненадання в реєструючий орган звіту про результати випуску цінних паперів;
  10. невідповідність реклами учасників ринку цінних паперів вимогам чинного законодавства (відсутність інформації про номер ліцензії, дати реєстрації, що реєструє органі та ін.).

Такі порушення можливі в процесі підготовки відповідних документів, аналіз яких дозволить виявити ознаки НФО на ранніх стадіях їх підготовки. До них відносяться:

1. реєстраційні звіти (не пізніше чим через сім днів після закінчення терміну відкритого продажу цінних паперів емітент здає в орган, що реєструє, звіт про результати випуску цінних паперів, завірених аудиторською організацією і проспекти емісій);
2. результати незалежного аудиту фінансових звітів емітентів;
3. свідоцтво про реєстрацію випуску цінних паперів, що видається Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку;
4. журнал реєстрації пропозицій, заяв, скарг громадян, що надходять у Державну комісію з цінних паперів і фондового ринку й у її територіальні відділення;
5. звіт територіальних відділень Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку по розгляду пропозицій, заяв і скарг громадян (щоквартально);
6. протоколи про вчинення адміністративних правопорушень на ринку цінних паперів, що складаються посадовими особами Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку у випадку виявлення ними відповідних правопорушень;
7. повідомлення в діловій пресі, або засобах масової інформації.
8. Типові також порушення, пов'язані з порядком видачі дозволів

- на здійснення діяльності по випуску й обігу цінних паперів:
9. статутом товариства передбачені види діяльності, не пов'язані зі здійсненням посередницької діяльності по випуску й обігу цінних паперів;
  10. для акціонерних товариств - статутний фонд сформований не за рахунок винятково простих акцій;
  11. для акціонерних товариств - не проведена реєстрація випуску (емісії) акцій;
  12. фахівці товариства не мають економічної освіти, не пройшли навчання на курсах підготовки фахівців із роботи з цінними паперами або залучалися до відповідальності за господарчі або службові злочини;
  13. на товариство накладалися санкції за господарчі правопорушення;
  14. невідповідність поданих документів вимогам, установленим чинним законодавством, або їхня недостовірність;
  15. товариство не забезпечене засобами зв'язку й обробки інформації (мінімум - один телефон і два комп'ютери).
  16. Для виявлення порушень, пов'язаних із порядком видачі дозволів на здійснення діяльності по випуску й обігу цінних паперів, необхідно в першу чергу вивчити такі документи:
  17. статутні документи емітентів, торгівців цінними паперами (для здійснення комісійної діяльності з цінними паперами статутний фонд повинний бути не менше встановленого розміру неоподаткованих мінімумів на момент діяльності);
  18. реєстраційні звіти (не пізніше чим через сім днів після закінчення терміну відкритого продажу цінних паперів емітент подає в реєструючий орган звіт про результати випуску цінних паперів, підтверджений аудиторською організацією, і проспекти емісій);
  19. протоколи про вчинені адміністративні правопорушення на ринку цінних паперів, що складаються посадовими особами Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку у випадку виявлення ними відповідних правопорушень;
  20. кваліфікаційні свідчення фахівців товариства, що здійснюють діяльність по випуску й обігу цінних паперів.

Типовими правопорушеннями в діяльності фінансових організацій, що проводять довірчі операції з цінними паперами, є: порушення чинного фінансового, податкового, валютного законодавства, шахрайства і незаконне присвоєння коштів і матеріальних цінностей.

Механізм правопорушень у подібних організаціях, як правило,

зводиться до такого. Організація, використовуючи широку рекламну компанію, активно проводить операції по залученню від населення коштів під видом укладання нібито надвигідних «договорів селенгу», страхових або інших видів договорів. Залучені кошти надалі лише частково направляються на виплату «селенгових» і страхових виплат по договорах і поверненню внесків громадянам за принципом фінансової «піраміди». Інші суми внесків, як правило, направляються на фінансування власних комерційних структур, їхніх дочірніх підприємств під видом спільної діяльності, надання добродійної допомоги, фінансування соціальних заходів для співробітників, на поповнення власних оборотних коштів, для придбання квартир, автомобілів імпортного виробництва, засобів зв'язку, комп'ютерної техніки, меблів, оплати рекламних послуг, ремонт офісів і інші потреби.

Акціонерне товариство згідно до ст.22 Закону України “Про цінні папери і фондову біржу” має право на випуск акцій з моменту реєстрації цього випуску в Державній комісії по цінних паперах та фондового ринку (ДКЦПФР).

Для реєстрації випуску цінних паперів у ДКЦПФР емітент подає наступні документи:

1. заяву про реєстрацію випуску цінних паперів;
2. засвідчену копію протоколу рішення про випуск цінних паперів, оформленого згідно зі статтями 6 і 11 Закону України “Про цінні папери і фондову біржу”, для реєстрації, відповідно акцій і облігацій підприємств;
3. нотаріально засвідчену копію статуту емітента або змін до нього, пов'язаних із збільшенням (зменшенням) статутного фонду;
4. зразок бланку цінного паперу, сертифіката, акції, якщо випуск здійснюється в паперовій формі;
5. баланс, звіт про фінансові результати, довідки про фінансовий стан, підтверджені аудитором (аудиторською фірмою), за останній завершений фінансовий рік;
6. копію свідоцтва про державну реєстрацію товариства.

Виписка з реєстру видається на певну дату і повинна містити дані щодо власника іменних цінних паперів, виду, кількості та номінальної вартості належних йому іменних цінних паперів. Виписка повинна містити дані про те, що вона не є іменним цінним папером та її передача не веде до переходу права власності на іменні цінні папери. Реєстратор, що видав виписку з реєстру, несе відповідальність за повноту та достовірність в ній даних.

Підставою для видачі виписки з реєстру може бути:

- розміщення цінних паперів (при без паперовій формі випуску);
- запит зареєстрованої особи;
- реєстрація переходу прав власності;
- доручення зареєстрованої особи або емітента про направлення зареєстрованій особі виписки у встановлений термін, певний час незалежно від того, чи здійснювались будь-які операції на його особовому рахунку.

Протокол рішення про випуск акцій АТ:

1. повне фірмове найменування емітента;
2. місцезнаходження емітента;
3. статутний фонд;
4. цілі та предмет діяльності;
5. посадові особи товариства;
6. контролюючі органи;
7. пункт про попередні емісії цінних паперів;
8. мета випуску акцій;
9. дані про емісію;
10. черговість випуску;
11. кількість учасників голосування;
12. порядок виплати дивідендів;
13. термін повернення коштів при відмові від випуску;
14. термін та порядок оплати акцій;
15. порядок повідомлення про випуск акцій;
16. права акціонерів;
17. права власників привілейованих акцій;
18. переважне право на придбання акцій;
19. збитки товариства.

Заява на реєстрацію випуску акцій:

- найменування та вид АТ;
- код ЄДРПОУ;
- юридична адреса;
- місцезнаходження;
- телефон, факс;
- розмір статутного фонду;
- сумарна номінальна вартість емісії, грн.;
- кількість по типах, категоріях, шт.;

- розрахунковий рахунок;
- номінальна вартість, грн.;
- підпис, печатка голови правління.

Завдання 5

1. *Привести форми документів емітента. Випуски із реєстру акцій.*

Література: **14, 16, 19, 20, 22.**

Контрольні питання

1. *Законні документи емітента.*
2. *Процес реєстрації емітента та випуск ім ЦП.*
3. *10 порушень при реєстрації емітента та випуску ЦП.*
4. *Схема контролю діяльності емітента та перелік документів для цього.*

Термінологічний словник

Акція – цінний папір, який підтверджує дольову участь у статутному фонді товариства.

1. прості акції – дають право голосу на загальних зборах акціонерів;
2. привілейовані акції – дають власнику переважне право на одержання дивідендів і на пріоритетну участь у розподілі майна АТ у разі його ліквідації;
3. іменна акція – містить інформацію про акціонера;
4. акція на пред'явника – не містить інформації про її власника.

Купівля-продаж або інша оплатна передача чи одержання посвідчення або інших офіційних документів, які надаються підприємством і надають право або звільняють від обов'язків.

Тема 6. Ознаки невідповідностей документів по приватизації із діючими нормами.

1. НФО в ході приватизації державної власності.
  2. Участь і роль юридичних і фізичних осіб при цьому.
- Методичний супровід освоєння теми та виконання завдання.

У ході приватизації активно відмиваються «тіньові капітали». Комерційні структури, що контролюються організованими злочинними угрупованнями, активно скуповують державну власність, і в першу

чергу підприємства торгівлі і сфери обслуговування, намагаються заволодіти контрольними пакетами акцій приватизованих підприємств.

Серед правопорушень у сфері приватизації варто виділити найбільше поширені:

1. Незаконна скупка і перепродаж майнових сертифікатів, що надалі може призвести до оволодіння контрольних пакетів акцій приватизованих об'єктів.
2. Незаконна скупка контрольного пакета акцій підприємств, що приватизуються їхніми керівниками.

Інвестиційні фонди й інвестиційні компанії шляхом обміну своїх інвестиційних сертифікатів на приватизаційно-майнові сертифікати громадян і подальшого їхнього накопичення мають можливість скупувати на сертифікатному аукціоні акції підприємств, що знаходяться в продажі або залишилися після викупу у працівників цих підприємств.

Якщо існує домовленість між керівниками підприємств і посадових осіб інвестиційних фондів і інвестиційних компаній, а також власниками «тіньового капіталу», що перераховують ці кошти інвестиційним фондам і інвестиційним компаніям, керівники підприємств мають можливість незаконного придбання додаткового числа акцій. Це дає їм право надалі претендувати на пріоритет у вирішенні питань управління приватизованого підприємства.

3. Порушення чинного законодавства при реєстрації інвестиційних компаній і формуванні їхніх статутних фондів. Більшість фінансових посередників, що діють із порушенням ст.7 Закону України «Про приватизаційні папери», проводить скупку приватизаційних-майнових сертифікатів за готівку з наступним переоформленням інвестиційних сертифікатів на посадових осіб компанії.

Фінансові посередники, що скуповували у населення приватизаційні сертифікати за 10 грн., у результаті одержують право власності на державне майно вартістю 500 грн. по кожному сертифікату. Це дає можливість певним особам набути права власності на майно по цінах, значно нижче його реальної вартості.

Деякі організації здійснюють посередницьку діяльність із сертифікатами без належних ліцензій. Широке поширення одержала і скупка приватизаційних сертифікатів у населення приватними особами. При цьому колишні власники сертифікатів позбавляються права на одержання дивідендів. Такі ринкові механізми «вільної» передачі прав на акції сприяють різним правопорушенням і створюють сприятливі

умови для зловживань.

4. Органи приватизації не проводять інвентаризації, не установлюють фактичну наявність майна.

У період дії договорів оренди керівники списують державне майно, що призводить до значного зменшення вартості об'єктів, що викупуються. Часто це відбувається при приватизації транспортних засобів.

Основні методи виявлення правопорушень у сфері приватизації такі:

- проведення контрольних перевірок із метою встановлення початкової ціни при продажу об'єктів на аукціонах, конкурсах, перевірок статутних фондів акціонерних товариств і ін.;
  - перевірка осіб, що скупили контрольні пакети акцій приватизованих підприємств, із метою виявлення фактів скупки акцій керівниками підприємств;
  - установлення фактів фальсифікації даних про вартість приватизованих об'єктів шляхом проведення повторної інвентаризації і документальної ревізії;
  - вивчення фактів безпідставної відмови органам приватизації в прийнятті заяв на приватизацію, порушення термінів розгляду заяв;
  - перевірка на предмет заниження залишкової вартості; основних фондів і іншого майна приватизованих об'єктів, незаконного списання устаткування, упорядкування договорів оренди з правом викупу майна підприємств, приватизація яких заборонена Держпрограмою приватизації.
1. Практика показує, що ретельній перевірці, у першу чергу, повинні піддаватися такі документи:
  2. договори про спільну діяльність членів трудового колективу;
  3. заяви про реєстрацію товариства покупців;
  4. передплатні листи товариства покупців - членів трудового колективу;
  5. протоколи загальних зборів трудового колективу;
  6. платіжні доручення за оплату заяви до проведення аукціону;
  7. посвідчення, видане керівнику підприємства на приватизацію об'єкта;
  8. наказ по представництву Фонду держмайна та ін.

Результатами таких перевірок перерахованих документів як правило є такі порушення:

1. включення в передплатні листи товариства покупців - членів трудового колективу осіб, що не мають ніякого відношення до

- приватизованого об'єкта;
2. значне заниження вартості приватизованих об'єктів;
  3. невідповідність між реєстром іменних майнових приватизаційних сертифікатів і передплатних листів товариства покупців;
  4. установчих договорів у відділі реєстрації суб'єктів підприємництва в міськвиконкомі й інші правопорушення.
  5. *При виконанні даного завдання слід дотримуватись наступних вимог.*
  6. Звіт повинен містити:
  7. кількість емітентів, що обслуговуються;
  8. кількість та номінальну вартість випущених іменних акцій (цінних паперів);
  9. кількість та номінальну вартість розміщених іменних цінних паперів;
  10. кількість власників іменних цінних паперів, загальну кількість та номінальну вартість належних їм цінних паперів;
  11. кількість номінальних утримувачів цінних паперів. Загальну кількість на номінальну вартість переданих номінальним утримувачам цінних паперів у тому числі за типом номінальних утримувачів;
  12. виручку від реалізації реєстрації послуг за звітний квартал;
  13. кількість випадків переходу права власності за звітний квартал;
  14. кількість послуг, які надає Реєстратор;
  15. кількість порушень терміну обробки документів та внесення змін до Реєстру.

Про факт вчинення правопорушення уповноваженою особою ДКЦП та фондового ринку, особою яка його виявила, складається акт, який протягом 3-х днів направляється посадовій особі, що має право накладати штрафні санкції.

Якщо під час проведення перевірки уповноваженою особою ДКЦП та фондового ринку проводилось вилучення документів, які підтверджують факт порушення, до акту про адміністративне правопорушення додаються копії документів та копія протоколу про вилучення цих документів.

Вилучення на термін до трьох днів документів, які підтверджують факт правопорушення, проводиться з обов'язковим складанням протоколу, в якому зазначаються дата його складання, прізвище та посада особи, яка провела вилучення, повний перелік вилучених документів та день, в який ці документи відповідно до цього закону мають бути повернені.

Протокол підписує уповноважена особа комісії, яка провела вилу-

чення.

Представнику юридичної особи, документи яких були вилучені, після закінчення перевірки і проведення вилучення перевірки надається копія протоколу про вилучення.

Протоколи про вчинення правопорушення складаються посадовими особами ДКЦП та фондового ринку в разі виявлення ними відповідних правопорушень.

Адміністративні стягнення за правопорушення накладаються ДКЦП та фондового ринку або її територіальним органом.

Від імені цих органів право розглядати справи про адміністративне правопорушення та накладати стягнення мають Голова комісії, члени комісії, голова відповідного територіального органу комісії.

Реєстратор звітує перед ДКЦП та фондового ринку або її територіальним відділенням, що видали Дозвіл Реєстратору, щоквартально до 10 числа місяця наступного за звітним періодом.

В порядку уникнення шахраїв в середовищі фондового ринку необхідно знати загальні вимоги до посвідчень, та в тому числі і до представників ДКЦП

Фондове посвідчення представника по цінних паперах містить:

1. назва організації, що видала посвідчення;
2. назва та номер даного документу;
3. прізвище, ім'я, по-батькові особи, якій було видано посвідчення;
4. дата видачі посвідчення;
5. підпис уповноваженої особи;
6. фотокартка особи (власника посвідчення) завірена печаткою установи;
7. печатка організації;
8. посада, яку займає власник посвідчення;
9. термін дії посвідчення.

Завдання 6

1. *Привести на прикладі форму і зміст реєстраційного звіту випуску ЦП, протоколу про адмінпорушення, фахового посвідчення уповноваженого працівника по ЦП.*

Література: **11, 13, 14, 16, 19.**

Контрольні питання

1. *Механізми махінацій селенговими фондами, розтрата коштів вкладників.*
2. *Принцип фінансової “піраміди”.*
3. *Перелік документів при приватизації об’єкта.*
4. *Можливі порушення в документах на приватизацію.*
5. *Характерні ознаки “прихватації” об’єкта.*
6. *Механізм фальсифікації вартості об’єктів при приватизації.*
7. *Механізми “відмивання тіньових капіталів” при приватизації.*

Термінологічний словник

Приватизаційні папери – вид державних цінних паперів, що свідчить про право їх власника на безплатне одержання частки державного майна під час приватизації.

Інвестиційні сертифікати – дають право його власнику на отримання дивідендів.

Шахрайство – заволодіння державним, колективним чи особистим майном шляхом обману чи зловживання довірою – до 3-х років або виправні роботи до 2 років, або штраф .

Привласнення чи розтрата державного чи колективного майна, яке було ввірено винному чи перебувало в його віданні – 2-4 роки позбавлення волі чи штраф 10-15 неоподаткованих мінімумів з позбавленням права займати посаду до 3-х років.

Вимога передачі державного чи колективного майна, під погрозою насильства над особою, яка володіє або відає цим майном, насильства над її близькими, розголошення відомостей, що ганьблять її чи її близьких.

Розділ IV. Характеристика прийомів приховування НФО та економічних злочинів

Тема 7. Класифікація етапів та форм правопорушень в фінансово-господарській діяльності підприємств

1. **Форми приховування при підготовці та вчиненні НФО.**
2. **Роль і місце посадових осіб в здійсненні НФО та фіктивного банкрутства.**

Методичний супровід освоєння теми та виконання завдання.

Ухилення від відповідальності - кінцева мета будь-якого злочинця. Знання прийомів приховування (маскування) злочинних зазіхань значно підвищує ефективність їх розпізнавання і виявлення. І тут важливу роль відіграє класифікація форм приховування злочинів. Економіко-правовий аналіз дозволяє провести цю класифікацію по різно-